

7. Голос України. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/1186036486.html>.
8. Європейська Хартія місцевого самоврядування // ВВР України. – 1997. – № 38. – С. 249.
9. *Замотаев А.* Местное самоуправление как элемент государственного устройства / А. Замотаев // Российская юстиция. – 1996. – № 6. – С. 16.
10. *Краснов М. А.* Введение в муниципальное право / М. А. Краснов. – М., 1993. – С. 10.
11. Публічна адміністрація в Україні: становлення та розвиток / за заг. ред. А. В. Толстоухова, Н. Р. Нижник, Н. Т. Гончарук. – Дніпропетр. : Монолит, 2010. – 400 с.
12. Структурно-функціональне забезпечення діяльності територіальних органів влади / Н. М. Мельтюхова, В. В. Корженко, Г. С. Одінцова та ін. ; за заг. ред. Н. М. Мельтюхової. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2007. – 244 с.
13. *Черкасов А. И.* Сравнительное местное управление: теория и практика. – М. : ИГ “Форум – инфра-М”, 1998. – С. 33.

Надійшла до редколегії 15.06.2012 р.

УДК 351:69(477)

Є. О. ЮРЧЕНКО

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ КОРУПЦІЇ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Досліджено негативний вплив корупції на ефективність функціонування механізмів державного архітектурно-будівельного контролю. Узагальнено основні корупційні ризики при функціонуванні механізмів контролю. Визначено основні напрями щодо запобігання та протидії корупції в органах державного архітектурно-будівельного контролю.

Ключові слова: корупція, запобігання, корупційні ризики, механізми державного архітектурно-будівельного контролю.

The article investigated the negative impact of corruption on the efficiency of the operational mechanisms of the state architectural and construction control. It summarized the basic corruption risks impacted the operation of control mechanisms. The study identified key areas of prevention and resistance of corruption in the sphere of state building control.

Key words: corruption, prevention, risks of corruption, mechanisms of the architectural and building control.

Корупція є однією з найактуальніших соціальних проблем сучасності, вирішення якої є надзвичайно важливою справою. Корупція розглядається як складне соціальне явище, що негативно впливає на всі аспекти політичного, соціального та економічного розвитку суспільства і держави, загрожує демократії та правам людини, реалізації принципу верховенства права, підриває соціальну справедливість, легітимність публічних інститутів, добробут, завдає шкоди суспільству, соціальному прогресу та національній безпеці України.

Корупція має негативний вплив на діяльність органів державного архітектурно-будівельного контролю, зокрема підриває принцип контролю та дозволяє порушникам містобудівного законодавства уникнути передбачену законом відповідальність, наявність значної кількості корупційних ризиків при функціонуванні державного архітектурно-будівельного контролю може привести до неефективного виконання функцій контролю та зниження якості будівництва, зведення небезпечних для експлуатації будівель та споруд, інших негативних наслідків.

Тому необхідно приділити увагу вивченню негативного впливу корупції на механізми державного архітектурно-будівельного контролю, з'ясувати існуючі проблеми та винайти шляхи покращання рівня запобігання корупційним правопорушенням в органах державного архітектурно-будівельного контролю.

Напрямам протидії корупційним діянням приділяють увагу вчені К. Абдієв, Л. Аркуша, Л. Астаф'єв, Б. Волженкін, А. Бова, Д. Бахрах, А. Васильєв, Н. Галаган, К. Засторожна, М. Камлик, Л. Калініна, А. Крамник та ін. Проте вплив і протидія корупції в системі державного архітектурно-будівельного контролю України не досліджувалась і потребує вивчення.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан негативного впливу корупції на ефективність функціонування механізмів державного архітектурно-будівельного контролю, узагальнити основні корупційні ризики при функціонуванні механізмів контролю. За результатами дослідження необхідно визначити основні напрями щодо запобігання та протидії корупції у сфері державного архітектурно-будівельного контролю.

Корупція – використання особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки (пропозиції) такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка (пропозиція), чи надання неправомірної вигоди особі, уповноваженій на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей [3].

Російські науковці – дослідники даного явища, наприклад, пропонують таке визначення: корупції – це діяння, що включають зловживання владою, службовим становищем чи повноваженнями на користь певної особи, групи осіб чи організації [11].

“Корупцію можна розглядати як різновид соціальної корозії, яка роз’їдає і руйнує органи державної влади, державу і суспільство в цілому” [6].

Корупцію можливо класифікувати за багатьма критеріями: за типами суб’єктів, які взаємодіють (громадяни і дрібні службовці, фірми і чиновники, нація і політичне керівництво); за типом вигоди (отримання прибутку або зменшення витрат); за спрямованістю (внутрішня і зовнішня); за способом взаємодії суб’єктів, ступенем централізації, передбаченістю тощо. Історично корупція також розрізнялася за тим, чи відбувалося отримання неправомірних переваг за здійснення законних дій (“хабарництво”) або незаконних дій (“лихварство”).

У правовому відношенні корупція становить сукупність різних за характером і ступенем суспільної небезпеки, але єдиних за своєю суттю корупційних діянь, інших правопорушень (кримінальних, адміністративних, цивільно-правових, дисциплінарних), а також порушень етики поведінки посадових осіб, пов’язаних із вчиненням цих діянь.

За даними дослідження, проведеного міжнародною антикорупційною організацією Transparency International, Україна посіла 152 місце за рівнем корупції серед 183 країн світу в рейтингу за 2011 рік [13]. У 2010 р. Україна була на 134 місці за рівнем корупції серед 178 країн світу [12]. У рейтингу, де рівень корупції оцінюється за шкалою від 0 до 10 балів, в якій 0 означає тотальну корумпованість держави, а 10 – фактичну відсутність корупції, в 2011 р. Україна отримала 2,3 бали [13], а в 2010 р. – 2,4 бали [12].

Разом з тим слід зазначити, що при показниках індексу нижче “3” – корупція в державі вважається “ганьбою нації”, яка змушена жити в тотально корумпованій країні. Вказані показники ставлять країну в ряд держав Європи, які вважаються найбільш корумпованими.

При цьому країна розцінюється такою, в якій методи та заходи боротьби з корупційними правопорушеннями є неефективними, а масштаби корупції зростають.

Звичайно, такий високий рівень корупції, що його фіксують міжнародні організації, є лише відображенням сприйняття корупції в середині держави, яке у свою чергу відбиває об’єктивну ситуацію поширення корупції.

Дослідження громадської думки підтверджують той факт, що сприйняття поширення корупції в Україні має дуже високі показники і залишається стабільним.

Найбільшого розвитку в Україні корупція зазнала, на нашу думку, в судовій і правоохоронній сферах, медичній сфері, сфері освіти, в земельній сфері, у сфері державного контролю (санітарно-епідеміологічний, протипожежний, екологічний, архітектурно-будівельний тощо).

Публікації в пресі та кримінальні хроніки свідчать про наявні правопорушення та злочини в частині порушення антикорупційного законодавства посадовцями органів державного архітектурно-будівельного контролю.

Так, співробітниками Служби безпеки України в 2010 р. за отримання хабара затримано начальника Чернігівської територіальної інспекції ДАБК, якому інкриміновано порушення ч. 2 ст. 368 та ч. 3 ст. 368 КК України [8]. У червні 2011 р. при отриманні хабара співробітниками Служби безпеки України затримано начальника інспекції державного архітектурно-будівельного контролю в Дніпропетровській обл., кримінальну справу порушено за ознаками злочину передбаченому ч. 3 ст. 368 КК України [4]. Наприкінці лютого 2012 р. співробітниками Служби безпеки України затримано заступника начальника інспекції державного архітектурно-будівельного контролю в Київській обл., яка через посередника отримувала хабарі від суб'єктів будівельної галузі [7]. У березні 2012 р. слідчими прокуратури Миколаївської обл. сумісно зі співробітниками УБОЗ УМВС України в Миколаївській обл. за отримання хабара затримано заступника начальника Херсонської територіальної інспекції та головного державного інспектора Миколаївської територіальної інспекції державного архітектурно-будівельного контролю, яким інкримінується порушення все тієї ж статті КК України [9]. Наприкінці березня 2012 р. Співробітниками УДСБЕЗ УМВС України в Кіровоградській обл. разом з прокуратурою області за отримання хабара затримано начальника та заступника начальника інспекції ДАБК у Кіровоградській обл. [5].

Ці порушення антикорупційного законодавства можна продовжувати і далі. Переважно за скоєння корупційних злочинів органи з питань протидії корупції затримують головних державних інспекторів і керівництво територіальних органів державного архітектурно-будівельного контролю. При цьому в більшості випадків чим вище посада, тим вище розмір хабара. Разом з тим, має місце вимагання хабара зі сторони посадових осіб органів ДАБК та системність їх отримання.

Державною архітектурно-будівельною інспекцією України та її територіальними органами здійснюється робота щодо запобігання та протидії корупції. З метою виконання завдань, покладених на Державну архітектурно-будівельну інспекцію України, структурні підрозділи Держархбудінспекції України в межах повноважень проводять відповідну роботу з практичної реалізації вимог Законів України “Про засади запобігання і протидії корупції” [3], “Про державну службу” [2], інших нормативно-правових актів антикорупційного спрямування. У 2011 р. здійснено низку організаційних і практичних заходів, спрямованих на поліпшення стану справ з питань попередження корупційних проявів серед державних службовців у центральному апараті Держархбудінспекції України і підпорядкованих їй територіальних органах – інспекціях державного архітектурно-будівельного контролю в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі. Наказом Держархбудінспекції України від 28.07.2011 р. № 56 затверджено “Заходи щодо попередження та профілактики корупційних правопорушень у Держархбудінспекції України на 2011 рік”. Визначено особу, на яку покладено обов'язки з організації роботи щодо запобігання і протидії корупції (головний спеціаліст з режимно-секретної роботи), оскільки в межах

загальної чисельності працівників апарату Держархбудінспекції України (76 осіб) утворити окремий структурний підрозділ з питань запобігання та виявлення корупції немає можливості. Визначено перелік посад державних службовців апарату Держархбудінспекції України, де існує високий ризик прояву корупції. У 2011 р. Державна архітектурно-будівельна інспекція України двічі надсилала доручення своїм територіальним органам – інспекціям державного архітектурно-будівельного контролю в АР Крим, областях, м. Києві та Севастополі щодо опрацювання в колективах Закону України “Про засади запобігання і протидії корупції” та Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення” – від 5 липня 2011 р. № 40-17-807 та від 3 жовтня 2011 р. № 40-17-3115. Усі територіальні органи прозвітували про опрацювання цих законів та про ознайомлення державних службовців зі спеціальними обмеженнями, встановленими законами України “Про державну службу” та “Про засади запобігання та протидії корупції” [10].

Вказані дії Державної архітектурно-будівельної інспекції спрямовані на запобігання корупційним правопорушенням, натомість вони не зменшують проблеми та є недостатньо ефективними. Працівники органів державного архітектурно-будівельного контролю майже на кожному етапі виконання посадових обов’язків стикаються з проявами корупції зі сторони суб’єктів господарювання та громадян, є випадки спонукання до дачі хабара та його вимагання зі сторони працівників органів будівельного контролю. Високий рівень корупційних ризиків має місце при функціонуванні всіх механізмів будівельного контролю, зокрема при здійсненні дозвільних процедур, при здійсненні перевірок, при припиненні правопорушень, при притягненні до відповідальності, при введенні об’єктів в експлуатацію та при здійсненні ліцензійних процедур. Неefективна протидія корупції та збільшення розмірів штрафних санкцій за правопорушення у сфері містобудування створюють додаткові корупційні ризики для працівників органів державного архітектурно-будівельного контролю та суб’єктів будівельної галузі. При чому є випадки прихованої корупції із застосуванням різноманітних схем. Наприклад це проявляється в діяльності підприємств, які виступають посередниками в отриманні документів, які згідно законодавства реєструють та надають органи будівельного контролю. Вказані підприємства сприяють в отриманні відповідних документів, які за законом є безкоштовними за певну вартість до якою включено прихований хабар, який потім передається посадовцям інспекції. Інший приклад спонукання посадовими особами органів ДАБК замовляти замовниками будівельних робіт виконання проектних, будівельних робіт та робіт з технічного нагляду в певних наближених до посадових осіб органів контролю підприємствах. Керівники вказаних підприємств потім частину прибутку передають керівництву органів ДАБК тощо.

Корупція має негативний вплив на розвиток держави та суспільства в цілому. У зв’язку з наявністю великою кількістю корупційних ризиків в органах будівельного контролю, механізми будівельного контролю діють

неефективно, це безпосередньо виражається в вибірковому застосуванні працівниками органів ДАБК повноважень з припинення правопорушень, притягнення осіб до відповідальності, здійсненні формальних перевірок, зниженні якості будівельних робіт, замовчуванні виявлених порушень тощо.

З метою покращання рівня запобігання та протидії корупції у сфері державного будівельного контролю формуємо такі напрями та рекомендації: політичний напрям – наявність реальної політичної волі вищого керівництва держави та керівництва органів державної влади; організаційний напрям – необхідність створення підрозділу з питань протидії корупції в органах державного архітектурно-будівельного контролю (відділу внутрішньої безпеки), у тому числі боротьби з корупційними проявами зі сторони суб'єктів будівельної діяльності; правовий напрям – необхідність внесення змін до законодавства, в частині обов'язкового притягнення до відповідальності особи, яка пропонує одержання хабара, без звільнення її від відповідальності за дачу, пропозицію хабара. Особа повинна звільнитися від відповідальності лише в разі вимагання в неї хабара за певні дії або бездіяльність; ресурсний напрям – необхідність збільшення розміру видатків на утримання органів державного будівельного контролю, забезпечення територіальних органів контролю транспортними засобами, збільшення рівня матеріального стимулювання посадових осіб органів державного архітектурно-будівельного контролю; кадровий напрям – необхідність у запровадженні електронної системи оцінки претендентів на зайняття посад, впровадження обов'язкових кваліфікаційних, освітніх вимог до керівництва та фахівців інспекцій, які здійснюють безпосередній будівельний контроль. Створення системи ефективного оцінювання діяльності посадових осіб, забезпечення діючого кадрового резерву. Працівникам інспекцій потрібно створити умови для підвищення освітнього та кваліфікаційного рівня. Створити мотивацію, наприклад запровадити практику забезпечення службовим житлом.

Рівень корупції в Україні протягом останнього десятиліття знаходиться на доволі високому рівні. Україна має індекс сприяння корупції менше 3, що ставить нашу державу в категорію країн з прогресуючою корупцією.

Корупція має значний негативний вплив на ефективність функціонування механізмів державного архітектурно-будівельного контролю. Корупція спотворює функцію будівельного контролю, що може призвести до будівництва об'єктів, які несуть загрозу життю та здоров'ю громадян.

Розвитку корупції сприяє неналежний рівень забезпечення органів державного архітектурно-будівельного контролю, недостатній рівень мотивації державних службовців, низький рівень підготовки державних службовців, недосконалість законодавства, наявність великої кількості владних повноважень, відсутність чітких регламентів функціонування механізмів контролю.

Належний рівень запобігання корупційним правопорушенням можливий у разі комплексного здійснення напрямів і рекомендацій, зазначених у результатах дослідження.

Разом з тим, покращанню ситуації та зниженню рівня корупції може сприяти економічне зростання країни, підняття рівня добробуту громадян, дотримання принципу “верховенства права”, обов’язковість покарання, прозорість державного управління, розмежування влади та бізнесу.

Література:

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // ВВР України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
2. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3723 XII // ВВР України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
3. Про засади запобігання та протидії корупції : Закон України від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI // Голос України. – 2011. – № 107.
4. В Днепропетровске чиновник попался на взятке в 6400 гривен. – 2010 г. – Режим доступа : <http://9-channel.com/v-dnepropetrovske-chinovnik-ropalsya-na-vzyatke-v-6400-griven-0008491.html>
5. Керівництво інспекції ДАБК задокументовано і викрито у хабарництві : Олександрівські новини від 31 березня 2012 р. – Режим доступу : <http://www.alnews.com.ua/ua/news/1389/>
6. Мельник М. І. Корупція: сутність, поняття, заходи протидії : [монографія] / М. І. Мельник. – К. : Атіка, 2001. – С. 7.
7. На Київщині СБУ піймала чиновника на мільйонних хабарах : Тиждень від 24 лютого 2012 р. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/43201>
8. На Чернігівщині чиновник систематично брав хабарі за дозвіл на будівництво : Тиждень від 26 вересня 2011 р. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/31574>
9. Николаевская прокуратура на взятке задержала чиновников ГАСК Николаевской и Херсонской областей : Преступности. НЕТ от 24.03.2012 года. – Режим доступа : <http://pn.mk.ua/news/55900.html>
10. Про виконання Держархбудінспекцією України завдань і заходів, визначених Законом України “Про засади запобігання і протидії корупції” : Довідка засідання Колегії Державної архітектурно-будівельної інспекції України 03.04.2012 р. – Режим доступу : <http://www.dabi.gov.ua/colgia.shtm>
11. Руфь Ли. Коррупция среди российских полицейских : сравнение точки зрения курсантов и офицеров полиции / Ли Руфь, Бек Адриан. – Венгрия. – 2002. – С. 5–6.
12. Україна посіла 134 місце за рівнем корупції серед 178 країн світу в рейтингу за 2010 рік : Прозора Україна 2011. – Режим доступу : <http://transparentukraine.org/?p=565>
13. Україна серед “лузерів” в рейтингу сприяння корупції : Антикорупційний портал від 01.12.2011. – Режим доступу : <http://www.acrc.org.ua/ua/news-and-events/news/all/ukrayina-sered-luzeriv-v-rejtyngu-spryjnyattya-korupcziji.html>